

فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی
دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار
سال دوازدهم، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۷
صص ۲۳۰-۲۱۵

مقایسه سازگاری تحصیلی و رشد اجتماعی دانش‌آموزان دختر پایه هشتم دارای مشکلات یادگیری و بدون مشکلات یادگیری شهرستان مهاباد

لیلا محمدامین‌زاده^۱، حسن محمدامین‌زاده^۲

چکیده

این پژوهش با هدف مقایسه سازگاری تحصیلی و رشد اجتماعی دانش‌آموزان دختر پایه هشتم دارای مشکلات یادگیری و بدون مشکلات یادگیری انجام شد. طرح پژوهش علی-مقایسه‌ای بود. جامعه آماری پژوهش دانش‌آموزان دختر دارای مشکلات یادگیری و بدون مشکلات یادگیری شهرستان مهاباد در سال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷ بودند. از میان آنان ۴۵ دانش‌آموز دارای مشکل یادگیری مراجعه‌کننده به مراکز مشاوره و ۴۵ دانش‌آموز بدون مشکلات یادگیری هم‌تا شده با آنها به روش تصادفی ساده انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از مقیاس سازگاری تحصیلی آزمون شخصیتی کالیفرنیا و پرسشنامه رشد اجتماعی استفاده شد. داده‌ها با روش تحلیل واریانس چندمتغیری با نرم‌افزار SPSS-21 تحلیل شدند. نتایج نشان داد که بین گروه‌ها با و بدون مشکلات یادگیری از نظر سازگاری تحصیلی و رشد اجتماعی تفاوت معناداری وجود داشت. به عبارت دیگر دانش‌آموزان با مشکلات یادگیری در مقایسه با دانش‌آموزان بدون مشکلات یادگیری از نظر سازگاری تحصیلی و رشد اجتماعی در سطح پایین‌تری قرار داشتند ($P < 0/001$). بنابراین نتایج حاکی از توجه خاص به دانش‌آموزان دارای مشکلات یادگیری در جهت بهبود سازگاری تحصیلی و رشد اجتماعی است.

کلید واژه‌ها: سازگاری تحصیلی، رشد اجتماعی، مشکلات یادگیری.

دریافت مقاله: ۱۳۹۷/۶/۱۳ پذیرش مقاله: ۱۳۹۷/۱۰/۱۱

۱- استادیار، گروه علوم تربیتی، واحد پیرانشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، پیرانشهر، ایران (نویسنده مسئول)

Leyla_aminzadeh63@yahoo.com

۲- دکتری برنامه‌ریزی درسی، گروه علوم تربیتی، واحد پیرانشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، پیرانشهر، ایران

Hm51aminzadeh@yahoo.com

مقدمه

بسیاری از دانش آموزان با مشکلات یادگیری^۱ روبرو هستند و این امر گاهی به شکست تحصیلی و ترک تحصیل منتهی می‌شود. مساله ناتوانی در درک و یادگیری مطلوب برخی از مطالب آموزشی در برخی از دانش آموزان در سال‌های اخیر مورد توجه متخصصان و کارشناسان تعلیم و تربیت قرار گرفته است (اچی و وارن^۲، ۲۰۱۹). میزان شیوع مشکلات یادگیری در نقاط مختلف جهان بین ۳ تا ۱۲ درصد گزارش شده است. این اختلال معمولاً ناشی از ضایعه‌های سیستم عصبی مرکزی است و بسته به منطقه ضایعه نموده‌های متفاوتی دارد (نریمانی، پوراسمعی، عندلیب کورایم و آقاجانی، ۱۳۹۱). مشکلات یادگیری به معنای نوعی مشکل یا نارسایی در یک یا چند فرایند ذهنی در حوزه درک صحیح زبان گفتاری، نوشتاری، شنیداری، فکر کردن، خواندن، نوشتن، هجی کردن و محاسبات ریاضی است. برخی دانش آموزان با آنکه از بهره هوشی متوسط و یا بالاتر از متوسط برخوردارند، اما با روش‌های معمول و متداول آموزشی قادر به درک و فهم و یادگیری برخی از مطالب درسی نیستند. این افراد به‌ویژه از نظر رشد و تحول زبان و یادگیری برخی مطالب درسی مثل خواندن، نوشتن و حساب کردن با مشکل اساسی مواجه هستند (داس، کاپلان، سیدارت، بورسچ، فالکون و همکاران^۳، ۲۰۱۷). پس مشکلات یادگیری وضعیتی است که بر اساس آن موفقیت یک دانش آموز به طور قابل توجهی پایین تر از حدی است که بر مبنای هوش اندازه‌گیری شده فرد به وسیله آزمون از او انتظار می‌رود (جدر^۴، ۲۰۱۴). بر اساس ویرایش پنجم راهنمای تشخیصی و آماری اختلال‌های روانی مشکلات یادگیری در طبقه اختلال‌های عصبی-تحولی قرار دارند که به صورت نارسایی یادگیری و دشواری در اکتساب مهارت‌های تحصیلی متناسب با سطح سنی در سال‌های اولیه تحصیل آشکار می‌شود. این مشکلات حداقل باید شش ماه دوام داشته و ارتباطی با ناتوانی‌های ذهنی، اختلال‌های تحولی و یا عصبی-حرکتی نداشته باشند و شامل اختلال در خواندن، نوشتن و محاسبات ریاضی است (شوارتز، اپینات-دوکلاس، لیئون، پویسون و پرادو^۵، ۲۰۱۸).

-
1. learning problems
  2. Ache & Warren
  3. Doss, Caplan, Siddarth, Bursch, Falcone & et al
  4. Jeder
  5. Schwartz, Epinat-Duclos, Leone, Poisson & Prado

دانش‌آموزان دارای مشکلات یادگیری معمولاً ظرفیت توجه پایینی دارند، مشکلاتی در جهت‌یابی، سازماندهی و تمایز حروف، اعداد و صداها دارند. این گروه از دانش‌آموزان در خواندن یا نوشتن ضعف دارند، در هماهنگی چشم و دست مشکل دارند و از حافظه ضعیفی برخوردارند. آن‌ها همچنین ممکن است مشکلاتی در سازگاری تحصیلی^۱ و رشد اجتماعی^۲ داشته باشند (کریشنان، واتکینز و بیشاپ^۳، ۲۰۱۶).

سازگاری به توانایی فرد در تطابق با محیط اشاره دارد و می‌تواند در حیطه‌های مختلفی مطرح گردد و ابعاد اجتماعی، خانوادگی، عاطفی، تحصیلی و غیره دارد. همچنین سازگاری مجموعه‌ای از رفتارهای آموخته شده است و ناسازگاری زمانی بوجود می‌آید که فرد مهارت‌های لازم برای تطابق با مشکلات روزمره زندگی را یاد نگرفته باشد (نیکولسکو^۴، ۲۰۱۵). سازگاری تحصیلی یکی از متغیرهایی است که در دانش‌آموزان دارای ناتوانی‌های یادگیری آسیب می‌بیند. این سازه یک مفهوم چندبعدی به معنای توانایی افراد در پاسخگویی موفقیت‌آمیز به تقاضاهای متنوع و مختلف محیط آموزشی است (پیریت، آیاد، داوینر و کانگارد^۵، ۲۰۱۹). همچنین سازگاری تحصیلی به مجموعه واکنش‌هایی گفته می‌شود که به وسیله آن فرد آماده می‌شود تا پاسخی موزون و هماهنگ با شرایط مدرسه و فعالیت‌هایی که آن محیط از وی می‌خواهد را ارائه کند (الجانگی و کوسامانینگسیه^۶، ۲۰۱۶). در واقع سازگاری تحصیلی شامل رضایت از مدرسه، پیشرفت تحصیلی، مورد علاقه معلم بودن، ارتباط با سایر دانش‌آموزان، نظر مسئولین مدرسه نسبت به عملکرد دانش‌آموز و غیره می‌شود (ویلکینسون، سانتورو و م‌اجور^۷، ۲۰۱۷). برخی متخصصان تعلیم و تربیتی سازگاری تحصیلی را ثبات عاطفی و جسارت در روابط اجتماعی و نیز علاقه به تحصیل و محیط آموزشی در فرد می‌دانند که باعث انطباق متوالی با تغییرات و ایجاد ارتباط بین خود و محیط شده و هر دانش‌آموز باید هدف‌های تحصیلی خود را

-
1. educational adjustment
  2. social development
  3. Krishnan, Watkins & Bishop
  4. Nicolescu
  5. Perret, Ayad, Dauvier & Congard
  6. Arjanggih & Kusumaningsih
  7. Wilkinson, Santoro & Major

با توجه به چارچوب اجتماعی و فرهنگی پیگیری نماید (سلمر و لاورینگ^۱، ۲۰۰۹). دانش‌آموزان دارای مشکلات یادگیری در کنار مشکلات تحصیلی و شناختی از مشکلاتی در سازگاری هیجانی و اجتماعی مانند سطوح بالای طرح اجتماعی، انزوا و تنها، ارتباط کم با دیگران، ادراک از خود پایین و سطوح بالای افسردگی و اضطراب رنج می‌برند (مک‌برین، دولی و بیرمن^۲، ۲۰۱۷). پس احتمالاً آنان از نظر رشد اجتماعی در وضعیت پایینی هستند. رشد اجتماعی سازگاری متقابل کودک با محیط اجتماعی و رابطه با همسالان است و فرایندی می‌باشد که کودک را قادر می‌سازد تا رفتار دیگران را درک و پیش‌بینی کرده، رفتار خود را کنترل نماید و تعاملات اجتماعی خود را تنظیم سازد (رن، هو و سانگ^۳، ۲۰۱۹). رشد اجتماعی مهمترین جنبه رشد هر شخص است و نه تنها در سازگاری با اطرفیانی که اکنون فرد با آنان سروکار دارد، مؤثر است، بلکه بعدها نیز در میزان موفقیت شغلی و پیشرفت اجتماعی وی نیز تأثیر دارد (پلاگرسون، پاتل، هاجفلد و آلریکسن^۴، ۲۰۱۹). مهارت‌های اجتماعی توانایی انجام رفتارهایی است که در توانمندسازی یک فرد برای کسب قابلیت اجتماعی مهم است و با توجه به نیاز امروزه انسان به ارتباط یادگیری مهارت‌های اجتماعی و رشد آنها اهمیت زیادی دارد (موسوی‌نژاد و امیریان‌زاده، ۱۳۹۶). رفتار اجتماعی پایه و اساس زندگی هر فردی است و رشد اجتماعی نیز سبب ارتقای رشد عقلانی می‌شود. منظور از رشد اجتماعی پختگی فرد در روابط اجتماعی است؛ به طوری که بتواند با افراد جامعه هماهنگ و سازگار باشد. به عبارت دیگر وقتی فرد را اجتماعی می‌دانند که هم با دیگران باشد و هم با آنان به طور فعالانه همکاری نماید (گیمینز، مارتین-ارو و سانو^۵، ۲۰۱۸). رشد اجتماعی مجموعه متوازی از مهارت‌های اجتماعی و رفتارهای انطباقی فراگرفته شده است که فرد را قادر می‌سازد با افراد دیگر روابط متقابل مطلوب داشته باشد، واکنش‌های مثبت بروز دهد و از رفتارهایی که پیامد منفی دارند نیز اجتناب ورزند. وجود مهارت‌هایی چون همکاری، همدلی، مسئولیت‌پذیری، خویش‌داری و خوداتکایی از مولفه‌های رشد اجتماعی است (پاسچی^۶، ۲۰۱۳). اجتماعی شدن مستلزم بسیاری از رفتارها مانند

-
1. Selmer & Lauring
  2. McBrien, Dooley & Birman
  3. Ren, Hu & Song
  4. Plageron, Patel, Hochfeld & Ulriksen
  5. Gimenez, Martin-Oro & Sanau
  6. Paasche

مهارت‌های اجتماعی، مهارت‌های جسمی و حرکتی، خلق و خوی، ارزش‌ها، نگرش‌ها، رفتار بهنجار و نظم است (جیان، لو، ژو و وانگ^۱، ۲۰۱۸).

پژوهش‌های بسیاری ویژگی‌های روانشناختی دانش‌آموزان دارای مشکلات یادگیری را با دانش‌آموزان بدون مشکلات یادگیری مقایسه کردند و این پژوهش‌ها کمتر سازگاری تحصیلی و رشد اجتماعی را بررسی کردند. برای مثال بهان و فاروکوی^۲ (۲۰۱۳) ضمن پژوهشی با عنوان مهارت‌های اجتماعی کودکان با مشکلات یادگیری به این نتیجه رسیدند که کودکان با مشکلات یادگیری از نظر مهارت‌های اجتماعی و رشد اجتماعی در وضعیت پایین‌تری نسبت به کودکان بدون مشکلات یادگیری قرار دارند. در پژوهشی دیگر لیچنتنریت و شیچمان^۳ (۲۰۱۰) ضمن مقایسه پیشایندها و پیامدهای مشاوره گروهی در کودکان با و بدون اختلال یادگیری گزارش کردند که کودکان با اختلال یادگیری در مقایسه با کودکان بدون اختلال یادگیری بهبود کمتری در سازگاری تحصیلی و مهارت‌های اجتماعی یافتند. شرما^۴ (۲۰۰۴) ضمن پژوهشی با عنوان مقایسه ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموزان با اختلال یادگیری و بدون اختلال یادگیری به این نتیجه رسید که دانش‌آموزان با اختلال یادگیری از نظر سازگاری در وضعیت پایین‌تری نسبت به دانش‌آموزان بدون اختلال یادگیری قرار داشتند. در پژوهشی دیگر تورو و ویسبرگ^۵ (۲۰۰۲) ضمن مقایسه دانش‌آموزان با و بدون اختلال یادگیری در مهارت‌های حل مساله اجتماعی، رفتارهای مرتبط با مدرسه و تفکر تأملی گزارش کردند که دانش‌آموزان با اختلال یادگیری در مقایسه با دانش‌آموزان بدون اختلال یادگیری از نظر مهارت‌های حل مساله اجتماعی، رفتارهای مرتبط با مدرسه و تفکر تأملی در سطح پایین‌تری قرار داشتند. همچنین به‌پژوه، حسین خانزاده، سیدنوری، یحیی‌زاده و کریمی (۱۳۹۵) ضمن پژوهشی با عنوان مقایسه دانش‌آموزان دارای و بدون ناتوانی یادگیری در موقعیت‌های اجتماعی دشوار به این نتیجه رسیدند که کودکان دارای ناتوانی یادگیری در مقایسه با کودکان عادی در موقعیت‌های اجتماعی عملکرد پایین‌تری داشتند. آنان از نظر مولفه‌های ورود به گروه همسالان، پاسخ به

-
1. Jiang, Luo, & Xu & Wang
  2. Bhan & Farooqui
  3. Leichtentritt & Shechtman
  4. Sharma
  5. Toro & Weissberg

تحریک شدن، پاسخ به شکست، پاسخ به موفقیت، انتظاراتهای اجتماعی و انتظاراتهای معلم در وضعیت پایین تری قرار داشتند. اکبری کوچکسرایبی، نوروزی و دوستی (۱۳۹۵) ضمن پژوهشی با عنوان مقایسه پردازش شناختی و مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان مبتلا به ناتوانی یادگیری و دانش‌آموزان عادی به این نتیجه رسیدند که دانش‌آموزان مبتلا به ناتوانی یادگیری از لحاظ پردازش شناختی و مهارت‌های اجتماعی نسبت به دانش‌آموزان عادی وضعیت نامطلوب تری داشتند. در پژوهشی دیگر رضایی جمالویی، ابوالقاسمی، نریمانی و زاهد (۱۳۹۴) ضمن مقایسه سازگاری تحصیلی در دانش‌آموزان پسر دارای مشکلات یادگیری و دانش‌آموزان پسر دارای پیشرفت تحصیلی پایین، متوسط و بالا گزارش کردند که میانگین نمره‌های سازگاری تحصیلی در دانش‌آموزان دارای پیشرفت تحصیلی بالا بیشتر از دانش‌آموزان دارای مشکلات یادگیری، دارای پیشرفت تحصیلی متوسط و دارای پیشرفت تحصیلی پایین بود. همچنین بین دانش‌آموزان دارای مشکلات یادگیری، دارای پیشرفت تحصیلی متوسط و دارای پیشرفت تحصیلی پایین تفاوت معناداری وجود نداشت. نتایج پژوهش کافی، زینعلی، خسروجاوید و میانه‌نهری (۱۳۹۲) با عنوان مقایسه ویژگی‌های رفتاری و رشد اجتماعی کودکان با و بدون ناتوانی یادگیری نشان داد که ویژگی‌های رفتار و رشد اجتماعی کودکان با ناتوانی یادگیری در وضعیت پایین تری قرار داشت. زاهد، رجیبی و امیدی (۱۳۹۱) ضمن پژوهشی با عنوان مقایسه سازگاری اجتماعی، هیجانی، تحصیلی و یادگیری خودتنظیمی در دانش‌آموزان با و بدون ناتوانی یادگیری به این نتیجه رسیدند که بین دو گروه دانش‌آموزان از نظر سازگاری اجتماعی، هیجانی، تحصیلی و یادگیری خودتنظیمی تفاوت معناداری وجود داشت و دانش‌آموزان دارای ناتوانی یادگیری نرخ بالاتری از مشکلات یادگیری خودتنظیمی و سازگاری‌های اجتماعی، هیجانی و تحصیلی را داشتند. در پژوهشی دیگر سلیمانی، زاهد بابلان، فرزانه و ستوده (۱۳۹۰) ضمن مقایسه نارسایی هیجانی و مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری و بهنجار گزارش کردند که دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری در شناسایی، توصیف و تفکر عینی در مقایسه با دانش‌آموزان بهنجار به طور معناداری ضعیف بودند. همچنین دانش‌آموزان دارای اختلال در روابط اجتماعی ضعیف بوده و در روابط اجتماعی رفتارهایی چون جسارت نابجا، عمل تکانشی، پرخاشگری، خوداعتمادی افراطی، حسادت و گوشه‌گیری از خود نشان دادند.

مشکلات یادگیری دانش‌آموزان یکی از علت‌های اصلی وضعیت تحصیلی نامطلوب و سایر مشکلات رفتاری آنان در مدرسه و حتی خانواده می‌باشد. بنابراین باید پژوهش‌هایی با هدف شناسایی ویژگی‌های روانشناختی دانش‌آموزان دارای مشکلات یادگیری و مقایسه وضعیت آنها با دانش‌آموزان بدون مشکلات یادگیری پرداخت و پس از شناسایی، در صورت وجود تفاوت به دنبال راهکارهایی برای بهبود ویژگی‌های روانشناختی در آنان بود. همچنین با توجه به شیوع بالای مشکلات یادگیری در دانش‌آموزان، نقش سازگاری تحصیلی و رشد اجتماعی به‌عنوان عامل‌های کلیدی در موفقیت، ارتقای سلامتی و کاهش مشکلات روانشناختی دانش‌آموزان مبتلا به مشکلات یادگیری، خلأهای پژوهشی در این زمینه و استفاده از نتایج پژوهش حاضر در زمینه آسیب‌شناسایی دانش‌آموزان دارای مشکلات یادگیری از ضرورت‌های مهم این پژوهش می‌باشد. بنابراین پژوهش حاضر با هدف مقایسه سازگاری تحصیلی و رشد اجتماعی دانش‌آموزان دختر پایه هشتم دارای مشکلات یادگیری و بدون مشکلات یادگیری انجام شد.

روش تحقیق

طرح پژوهش علی-مقایسه‌ای بود. جامعه آماری پژوهش دانش‌آموزان دارای مشکلات یادگیری و بدون مشکلات یادگیری شهرستان مهاباد در سال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷ بودند. از میان آنان ۴۵ دانش‌آموز دارای مشکل یادگیری مراجعه‌کننده به مراکز مشاوره و ۴۵ دانش‌آموز بدون مشکلات یادگیری هم‌متا شده با آنها به روش تصادفی ساده انتخاب شدند. ملاک‌های ورود به مطالعه شامل داشتن مشکلات یادگیری در گروه مورد نظر و نداشتن مشکلات یادگیری در گروه مقایسه، داشتن بهره هوشی نرمال در هر دو گروه، تمایل جهت شرکت در پژوهش و معیارهای خروج از مطالعه شامل عدم امضای رضایت‌نامه شرکت آگاهانه در پژوهش و تکمیل ناقص پرسشنامه‌ها بود. روند اجرای پژوهش به این صورت بود که از میان دانش‌آموزان دارای مشکلات یادگیری مراجعه‌کننده به مراکز مشاوره شهرستان مهاباد که ۶۷ نفر بودند، پس از هماهنگی با مسئولان مراکز مشاوره تعداد ۴۵ نفر به روش تصادفی ساده انتخاب شد. همچنین ۴۵ نفر از دانش‌آموزان بدون مشکلات یادگیری شهرستان مهاباد که با آنان از نظر پایه تحصیلی، وضعیت اقتصادی، تحصیلات والدین و بهره هوشی هم‌متا شده بودند، به‌عنوان گروه مقایسه انتخاب شدند. گروه‌ها از نظر سازگاری تحصیلی و رشد اجتماعی به کمک ابزارهای زیر ارزیابی شدند. قبل از تکمیل کردن ابزارها به دانش‌آموزان توضیح داده شد که در هیچ یک از

ابزارها پاسخ صحیح و غلط وجود ندارد و بهترین پاسخ، پاسخی است که گویای وضعیت واقعی آنان باشد. همچنین رعایت نکات اخلاقی از جمله اصل رازداری، حفظ حریم آزمودنی‌ها، محرمانه ماندن اطلاعات شخصی و غیره برای آنان بیان و خاطر نشان شد که داده‌ها به صورت کلی تحلیل می‌شوند و پس از تحلیل نتایج به اطلاع آنان رسانده می‌شود.

آزمون شخصیتی کالیفرنیا: این آزمون در دانشگاه کلارک آمریکا توسط بکر و سیریک^۱ در سال ۱۹۸۴ ساخته شد و دارای ۶۷ گویه و ۴ مقیاس سازگاری تحصیلی (۲۴ گویه)، سازگاری اجتماعی (۲۰ گویه)، سازگاری شخصی-هیجانی (۱۵ گویه) و دلبستگی به موسسه آموزشی (۸ گویه) است. در این پژوهش از مقیاس سازگاری تحصیلی استفاده شد. آزمودنی‌ها در یک مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت از کاملاً درباره من صدق می‌کند (نمره ۵) تا اصلاً درباره من صدق نمی‌کند (نمره ۱) به گویه‌ها پاسخ می‌دهند. نمره ابزار با مجموع نمره گویه‌ها بدست می‌آید، لذا دامنه نمرات مقیاس سازگاری تحصیلی بین ۲۴ تا ۱۲۰ است و نمره بیشتر نشان‌دهنده سازگاری تحصیلی بالاتر است. روایی صوری و محتوایی ابزار تأیید و پایایی کل ابزار و مقیاس‌های آن با روش آلفای کرونباخ بالای ۰/۸۰ گزارش شد (بکر و سیریک، ۱۹۸۴). در ایران پایایی مقیاس سازگاری تحصیلی با روش آلفای کرونباخ ۰/۸۵ محاسبه شد (نصیری، میکائیلی منیع و عیسی‌زادگان، ۱۳۹۶).

پرسشنامه رشد اجتماعی: این پرسشنامه در مدرسه آموزشی واینلند توسط دال^۲ در سال ۱۹۵۳ ساخته شد و دارای ۱۱۷ گویه است. آزمودنی‌ها در یک مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت از کاملاً مخالفم (نمره -۲) تا کاملاً موافقم (نمره +۲) به گویه‌ها پاسخ می‌دهند. نمره ابزار با مجموع نمره گویه‌ها بدست می‌آید، سپس نمره خام رشد اجتماعی بر سن تقویمی فرد تقسیم و در عدد ۱۰۰ ضرب می‌شود، لذا دامنه نمرات مقیاس سازگاری تحصیلی بین ۰ تا ۱۰۰ است و نمره بیشتر نشان‌دهنده رشد اجتماعی بالاتر است. روایی همگرایی ابزار تأیید و پایایی آن با روش آلفای کرونباخ ۰/۹۲ گزارش شد (دال، ۱۹۵۳). در ایران پایایی پرسشنامه رشد اجتماعی با روش آلفای کرونباخ ۰/۸۹ محاسبه شد (توکلی، بقولی، قامت‌بلند، بوالهروی و بیرشک، ۱۳۷۹).

---

1. Baker & Siryk
2. Doll

در پژوهش حاضر روایی صوری و محتوایی هر دو پرسشنامه توسط متخصصان علوم تربیتی برای دانش‌آموزان پایه هشتم تأیید و پایایی مقیاس سازگاری تحصیلی آزمون شخصیتی کالیفرنیا و پرسشنامه رشد اجتماعی با روش آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۸۹ و ۰/۹۳ بدست آمد. همچنین داده‌ها با روش تحلیل واریانس چندمتغیری با نرم‌افزار SPSS-21 تحلیل شدند.

یافته‌ها

در پژوهش ۹۰ دانش‌آموز (۴۵ دانش‌آموز دارای مشکلات یادگیری و ۴۵ دانش‌آموز بدون مشکلات یادگیری) حضور داشتند که نتایج مقایسه ویژگی‌های جمعیت‌شناختی آن‌ها نشان داد که دانش‌آموزان دارای مشکلات یادگیری و بدون مشکلات یادگیری از نظر پایه تحصیلی، وضعیت اقتصادی، تحصیلات والدین و بهره‌های هوشی تفاوت معناداری نداشتند. میانگین و انحراف معیار سازگاری تحصیلی و رشد اجتماعی دانش‌آموزان دارای مشکلات یادگیری و بدون مشکلات یادگیری در جدول ۱ گزارش شد.

جدول ۱. میانگین و انحراف معیار سازگاری تحصیلی و رشد اجتماعی دانش‌آموزان دارای مشکلات

یادگیری و بدون مشکلات یادگیری			
متغیرها/گروه‌ها	دانش‌آموزان دارای مشکلات یادگیری	دانش‌آموزان بدون مشکلات یادگیری	
	میانگین	انحراف معیار	میانگین
سازگاری تحصیلی	۵۱/۳۵	۵/۲۰	۵۹/۳۶
رشد اجتماعی	۴۸/۶۹	۶/۱۴	۵۵/۷۸

در جدول ۱ نتایج میانگین و انحراف معیار سازگاری تحصیلی و رشد اجتماعی دانش‌آموزان دارای مشکلات یادگیری و بدون مشکلات یادگیری قابل مشاهده است. نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف و آزمون لوین به ترتیب نشان دادند که فرض نرمال بودن و برابری واریانس‌ها برقرار است، لذا شرایط استفاده از تحلیل واریانس چندمتغیری وجود دارد. نتایج تحلیل واریانس چندمتغیری برای بررسی تفاوت سازگاری تحصیلی و رشد اجتماعی بین دانش‌آموزان دارای مشکلات یادگیری و بدون مشکلات یادگیری در جدول ۲ گزارش شد.

جدول ۲. نتایج تحلیل واریانس چندمتغیری برای بررسی تفاوت سازگاری تحصیلی و رشد اجتماعی بین

دانش‌آموزان دارای مشکلات یادگیری و بدون مشکلات یادگیری						
اثر	آزمون‌ها	ارزش	آماره F	معناداری	مجذورِ اِتا	توان آماری
	اثر پیلای	۰/۴۱	۱۴۱/۱۵	۰/۰۰۱	۰/۶۸	۰/۹۳
گروه	لامبدای ویلکز	۰/۵۷	۱۴۱/۱۵	۰/۰۰۱	۰/۶۸	۰/۹۳
	اثر هاتلینگ	۱/۲۱	۱۴۱/۱۵	۰/۰۰۱	۰/۶۸	۰/۹۳
	بزرگ‌ترین ریشه روی	۱/۲۱	۱۴۱/۱۵	۰/۰۰۱	۰/۶۸	۰/۹۳

در جدول ۲ نتایج تحلیل واریانس چندمتغیری نشان داد که بین دانش آموزان دارای مشکلات یادگیری و بدون مشکلات یادگیری حداقل از نظر یکی از متغیرهای سازگاری تحصیلی و رشد اجتماعی تفاوت معناداری وجود دارد ($P < 0/001$). نتایج تحلیل واریانس تک متغیری در متن تحلیل واریانس چندمتغیری برای بررسی تفاوت هر یک از متغیرهای سازگاری تحصیلی و رشد اجتماعی بین دانش آموزان دارای مشکلات یادگیری و بدون مشکلات یادگیری در جدول ۳ گزارش شد.

جدول ۳. نتایج تحلیل واریانس تک متغیری در متن تحلیل واریانس چندمتغیری برای بررسی تفاوت هر یک از متغیرهای سازگاری تحصیلی و رشد اجتماعی بین دانش آموزان دارای مشکلات یادگیری و بدون

مشکلات یادگیری

متغیرها	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	آماره F	معناداری	مجذورات	توان آماری
سازگاری تحصیلی	۱۶۵/۳۸	۱	۱۶۵/۳۸	۵۴/۱۷	۰/۰۰۱	۰/۷۵	۰/۹۶
رشد اجتماعی	۱۹۱/۲۰	۱	۱۹۱/۲۰	۴۹/۴۶	۰/۰۰۱	۰/۶۶	۰/۹۲

در جدول ۳ نتایج تحلیل واریانس تک متغیری در متن تحلیل واریانس چندمتغیری نشان داد که بین دانش آموزان دارای مشکلات یادگیری و بدون مشکلات یادگیری از نظر هر دو متغیر سازگاری تحصیلی و رشد اجتماعی تفاوت معناداری وجود دارد. به عبارت دیگر دانش آموزان دارای مشکلات یادگیری در مقایسه با دانش آموزان بدون مشکلات یادگیری از نظر هر دو متغیر سازگاری تحصیلی و رشد اجتماعی در سطح پایین تری قرار دارند ($P < 0/001$).

بحث و نتیجه گیری

مشکلات یادگیری یکی از بزرگ ترین و شاید جنجال برانگیزترین مقوله های آموزش و پرورش استثنایی است و این اصطلاح برای کودکانی که در رشد زبان و مهارت های ارتباطی و یادگیری مشکل دارند، بکار می رود. کودکانی که مشکلات یادگیری آنها در درجه اول به علت نقص بینایی، شنوایی، حرکتی، مشکلات هیجانی، محدودیت فرهنگی یا عقب ماندگی ذهنی است جزء این گروه محسوب نمی شوند. این گروه با اینکه از نظر هوشی و جسمی شبیه کودکان عادی هستند، اما در فعالیت هایی چون خواندن، نوشتن، سخن گفتن و فهم ریاضی دچار مشکل بوده و در انجام تکالیف مدرسه دچار اشکال جدی می باشند. دانش آموزان دارای مشکلات یادگیری دارای مشکلات فردی، اجتماعی، تحصیلی و هیجانی زیادی هستند و به نظر می رسد که با دانش آموزان بدون مشکلات یادگیری تفاوت دارند. برای تدارک برنامه هایی برای بهبود

وضعیت‌های دانش‌آموزان دارای مشکلات یادگیری ابتدا باید ویژگی‌های آنها را شناخت و پس از آسیب‌شناسی و مقایسه آنها با دانش‌آموزان بدون مشکلات یادگیری برنامه‌هایی برای بهبود وضعیت‌ها یا ویژگی‌های آنان طراحی و اجرا کرد. با توجه به مطالب مطرح شده پژوهش حاضر با هدف مقایسه سازگاری تحصیلی و رشد اجتماعی دانش‌آموزان دختر پایه هشتم دارای مشکلات یادگیری و بدون مشکلات یادگیری انجام شد.

یافته‌ها نشان داد که دانش‌آموزان دارای مشکلات یادگیری در مقایسه با دانش‌آموزان بدون مشکلات یادگیری از نظر سازگاری تحصیلی در سطح پایین‌تری قرار داشتند. این یافته با یافته پژوهش‌های لیچنتریت و شیچمان (۲۰۱۰)، شرما (۲۰۰۴)، رضایی جمالویی و همکاران (۱۳۹۴) و زاهد و همکاران (۱۳۹۱) همسو بود. برای مثال لیچنتریت و شیچمان (۲۰۱۰) ضمن پژوهشی به این نتیجه رسیدند که کودکان با اختلال یادگیری در مقایسه با کودکان بدون اختلال یادگیری از نظر سازگاری تحصیلی در سطح پایین‌تری قرار داشتند. در پژوهشی دیگر زاهد و همکاران (۱۳۹۱) گزارش کردند که دانش‌آموزان دارای ناتوانی یادگیری در مقایسه با دانش‌آموزان بدون ناتوانی یادگیری دارای سازگاری اجتماعی پایین‌تری بودند. در تبیین این یافته بر مبنای نظر زاهد و همکاران (۱۳۹۱) و با توجه به پیوستگی ابعاد سازگاری و وابسته بودن سازگاری تحصیلی به سازگاری اجتماعی و هیجانی، می‌توان گفت که توانمندی‌ها و شایستگی‌های اجتماعی و هیجانی از عوامل تعیین‌کننده و تاثیرگذار بر سازگاری تحصیلی هستند. همچنین دانش‌آموزان دارای مشکلات یادگیری به دلیل سطوح پایین سازگاری اجتماعی و هیجانی به مراتب با مشکلاتی در زمینه‌های ارتباطی، مهارت‌های بین‌فردی، از بین رفتن انگیزه، ناامیدی، اضطراب و افسردگی روبرو خواهند بود که این مشکلات به نوبه خود و با توجه به ارتباط گسترده موفقیت تحصیلی، اجتماعی و هیجانی بر سازگاری تحصیلی این دانش‌آموزان نیز تأثیر منفی می‌گذارد و به دنبال آن عدم موفقیت تحصیلی یا پیشرفت تحصیلی پایین را در پی خواهد داشت. علاوه بر آن می‌توان به عدم حمایت و پشتیبانی خانواده‌ها در مشکلات سازگاری دانش‌آموزان دارای مشکلات یادگیری اشاره نمود. چون که نتایج مطالعات نشان می‌دهد که کودکان مبتلا به مشکلات یادگیری نسبت به همسالان طبیعی خود از حمایت و پشتیبانی کمتر و تعلق‌ورزی بیشتر از سوی خانواده مواجه هستند. این در حالی است که حمایت خانوادگی به‌عنوان عامل بسیار مهم در موفقیت و حل مشکلات مربوط به فرزندان به‌ویژه مشکلات تحصیلی می‌باشد. در نتیجه

عوامل مذکور باعث می‌شوند که دانش‌آموزان دارای مشکلات یادگیری در مقایسه با دانش‌آموزان بدون مشکلات یادگیری سازگاری تحصیلی پایین‌تری داشته باشند. همچنین یافته‌ها نشان داد که دانش‌آموزان دارای مشکلات یادگیری در مقایسه با دانش‌آموزان بدون مشکلات یادگیری از نظر رشد اجتماعی در سطح پایین‌تری قرار داشتند. این یافته با یافته پژوهش‌های بهان و فاروکوی (۲۰۱۳)، لیچنتریت و شیچمان (۲۰۱۰)، تورو و ویسبرگ (۲۰۰۲)، به‌پژوه و همکاران (۱۳۹۵)، اکبری کوچکسرای و همکاران (۱۳۹۵)، کافی و همکاران (۱۳۹۲) و سلیمانی و همکاران (۱۳۹۰) همسو بود. برای مثال بهان و فاروکوی (۲۰۱۳) ضمن پژوهشی به این نتیجه رسیدند که کودکان با مشکلات یادگیری از نظر مهارت‌های اجتماعی و رشد اجتماعی در وضعیت پایین‌تری نسبت به کودکان بدون مشکلات یادگیری قرار داشتند. در پژوهشی دیگر کافی و همکاران (۱۳۹۲) گزارش کردند که دانش‌آموزان دارای ناتوانی یادگیری از لحاظ رشد اجتماعی نسبت به دانش‌آموزان بدون ناتوانی یادگیری در سطح پایین‌تری قرار داشتند. در تبیین این یافته می‌توان گفت که دانش‌آموزان دارای مشکلات یادگیری با اینکه از هنجارهای اجتماعی آگاهی دارند، اما تمایل آنها برای هنجارشکنی بیشتر از دانش‌آموزان بدون مشکلات یادگیری است. یکی از دلایل این است که این دانش‌آموزان چون مطالب را دیر یاد می‌گیرند، عصبانی می‌شوند و دلیل دیگر اینکه آنان دوستان بزهکار بیشتری دارند که آنان نیز به دلیل مشکلات تحصیلی، ترک تحصیل کردند. دلیل دیگر رفتارهای اجتماعی ضعیف در آنها خودمهارگری پایین است. یک دانش‌آموز خودمهارگر زمانی را صرف فکر کردن به انتخاب‌ها و نتایج احتمالی می‌کند و سپس بهترین انتخاب را انجام می‌دهد. خودمهارگری کاربرد صحیح هیجان‌ها است و باعث افزایش ظرفیت شخصی برای تسکین دادن خود و درک اضطراب، افسردگی و بی‌حوصلگی می‌شود. دانش‌آموزان دارای خودمهارگری پایین تمایل بیشتری برای نشان دادن رفتارهای پرخاشگرانه در پاسخ به تهدیدهای بیرونی و اقدامات نامناسب اجتماعی دارند. تبیین دیگر اینکه بر مبنای نظر بارکلی^۱ (۲۰۰۶) اینکه دانش‌آموزان دارای مشکلات یادگیری در مقایسه با دانش‌آموزان بدون مشکلات یادگیری از نظر رشد شناختی و مهارت‌های فراشناختی در وضعیت پایین‌تری قرار دارند. دانش‌آموزان دارای

---

1. Barkly

مشکلات یادگیری در سه مؤلفه فراشناخت شامل توانایی سازماندهی تقاضاهای مربوط به تکلیف، انتخاب و کاربرد راهبردهای مناسب و نظارت بر عملکرد و انطباق آن با تقاضاهای مربوط به تکلیف مشکل دارند. برای اینکه تعامل‌های اجتماعی به صورت مناسب تحقق یابد، لازم است محرک‌های اجتماعی به درستی رمزگردانی شوند و با دیگر اطلاعات مربوط مقایسه و تفسیر شوند و دانش‌آموزان دارای مشکلات یادگیری به دلیل مشکلات شناختی و فراشناختی در این زمینه عقب‌تر از همسالان خود هستند. بنابراین عوامل مذکور باعث می‌شوند که دانش‌آموزان دارای مشکلات یادگیری در مقایسه با دانش‌آموزان بدون مشکلات یادگیری از نظر رشد اجتماعی ضعیف‌تر باشند.

این پژوهش با حجم نمونه نسبتاً کوچک بر روی دانش‌آموزان دختر دارای مشکلات یادگیری و بدون مشکلات یادگیری شهرستان مهاباد انجام شده است و این امر قابلیت تعمیم نتایج را محدود می‌سازد. همچنین از آنجایی که در این پژوهش از ابزارهای خودگزارش‌دهی برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده شد، لذا باید محدودیت‌های این ابزار در نظر گرفته شود. پیشنهاد پژوهش حاضر، انجام مقایسه سازگاری تحصیلی و رشد اجتماعی دانش‌آموزان پسر دارای مشکلات یادگیری و بدون مشکلات یادگیری و مقایسه نتایج آن با نتایج این پژوهش می‌باشد. پیشنهاد دیگر به مسئولان آموزش و پرورش برگزاری کارگاه‌های آموزشی و دوره‌های ضمن خدمت برای مشاوران و دبیران درباره اهمیت سازگاری تحصیلی و رشد اجتماعی و نحوه برخورد با دانش‌آموزان دارای مشکلات یادگیری است. برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای دانش‌آموزان دارای مشکلات یادگیری و ارجاع آنان به مراکز مشاوره با هدف بهبود سازگاری تحصیلی و رشد اجتماعی و حتی سایر متغیرها در آنان پیشنهاد کاربردی دیگر این پژوهش می‌باشد. همچنین حمایت معلمان و مدرسه از نوجوانان دارای مشکلات یادگیری و آموزش مهارت‌های سازگاری و مهارت‌های اجتماعی به آنها می‌تواند در افزایش سازگاری تحصیلی و رشد اجتماعی آنان بسیار مؤثر و سازنده باشد.

منابع

اکبری کوچکسرای، آناهیتا؛ نوروزی، اصغر و دوستی، یارعلی. (۱۳۹۵). مقایسه پردازش شناختی و مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان مبتلا به ناتوانی یادگیری و دانش‌آموزان عادی. **مجله ایده‌های نوین روانشناسی**،

به‌پژوه، احمد؛ حسین خانزاده، عباسعلی؛ سیدنوری، سیده‌زهرا؛ یحیی‌زاده، آیدا و کریمی، رقیه. (۱۳۹۵). مقایسه دانش‌آموزان دارای و بدون ناتوانی یادگیری در موقعیت‌های اجتماعی دشوار. **فصلنامه کودکان استثنایی**، ۱۶(۱)، ۳۳-۴۲.

توکلی، محمدعلی؛ بقولی، حسین؛ قامت‌بلند، حمیدرضا؛ بوالهروی، جعفر و بیرشک، بهروز. (۱۳۷۹). هنجاریابی فرم زمینه‌یابی مقیاس رفتار انطباقی واینلند در ایران. **مجله روان‌پزشکی و روان‌شناسی بالینی ایران**، ۵(۴)، ۲۷-۳۷.

رضایی جمالویی، حسن؛ ابوالقاسمی، عباس؛ نریمانی، محمد و زاهد، عادل. (۱۳۹۴). مقایسه سازگاری تحصیلی در دانش‌آموزان پسر دارای مشکلات یادگیری و دانش‌آموزان پسر دارای پیشرفت تحصیلی پایین، متوسط و بالا. **فصلنامه تعلیم و تربیت استثنایی**، ۱۵(۷)، ۵-۱۲.

زاهد، عادل؛ رجبی، سعید و امیدی، مسعود. (۱۳۹۱). مقایسه سازگاری اجتماعی، هیجانی، تحصیلی و یادگیری خودتنظیمی در دانش‌آموزان با و بدون ناتوانی یادگیری. **مجله ناتوانی‌های یادگیری**، ۱(۲)، ۴۳-۶۲.

سلیمانی، اسماعیل؛ زاهد بابلان، عادل؛ فرزانه، جبرائیل و ستوده، محمدباقر. (۱۳۹۰). مقایسه نارسایی هیجانی و مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری و بهنجار. **مجله ناتوانی‌های یادگیری**، ۱(۱)، ۷۸-۹۳.

کافی، موسی؛ زینعلی، شینا؛ خسروجاوید، مهناز و میانه‌نهری، فریده. (۱۳۹۲). مقایسه ویژگی‌های رفتاری و رشد اجتماعی کودکان با و بدون ناتوانی یادگیری. **مجله ناتوانی‌های یادگیری**، ۲(۴)، ۱۳۹-۱۲۴.

موسوی‌نژاد، سیدمرتضی و امیریان‌زاده، مژگان. (۱۳۹۶). پیش‌بینی مهارت‌های اجتماعی از طریق شخصیت کارآفرینانه و خودکارآمدی در دانشجویان دانشگاه جهرم. **فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی**، ۱۱(۱)، ۱۱۵-۱۳۱.

نریمانی، محمد؛ پوراسمعی، اصغر؛ عندلیب کورایم، مرتضی و آقاجانی، سیف‌اله. (۱۳۹۱). مقایسه عملکرد استروپ در دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری با دانش‌آموزان عادی. **مجله ناتوانی‌های یادگیری**، ۲(۱)، ۱۳۸-۱۵۸.

نصیری، مرضیه؛ میکائیلی منیع، فرزانه و عیسی‌زادگان، علی. (۱۳۹۶). بررسی روابط ساختاری دشواری ادراک‌شده، مقایسه اجتماعی و خودپنداره تحصیلی با سازگاری تحصیلی (مطالعه موردی: دانشجویان کارشناسی دانشگاه ارومیه). **فصلنامه پژوهش در یادگیری آموزشی و مجازی**، ۵(۱)، ۹-۲۲.

Ache, A. G., & Warren, M. W. (2019). Ricci curvature and the manifold learning problem. **Advances in Mathematics**, 342, 14-66.

Arjanggi, R., & Kusumaningsih, L. P. S. (2016). The correlation between social anxiety and academic adjustment among freshmen. **Procedia - Social and Behavioral Sciences**, 219, 104-107.

Baker, R. W., & Siryk, B. (1984). Measuring adjustment to college. **Journal of Counseling Psychology**, 31(2), 179-189.

- Barkley, R. A. (2006). **ADHD: A Handbook for diagnosis and treatment**. New York: The Guildford Press.
- Bhan, S., & Farooqui, Z. (2013). Social skills training of children with learning disability. **DCIDJ**, 24(2), 54-63.
- Doll, E. A. (1953). A genetic scale of social maturity. **The American Journal of Orthopsychiatry**, 5, 180-188.
- Doss, J., Caplan, R., Siddarth, P., Bursch, B., Falcone, T., & et al. (2017). Risk factors for learning problems in youth with psychogenic non-epileptic seizures. **Epilepsy & Behavior**, 70, 135-139.
- Gimenez, G., Martin-Oro, A., & Sanau, J. (2018). The effect of districts' social development on student performance. **Studies in Educational Evaluation**, 58, 80-96.
- Jeder, D. (2014). Practical aspects of the continuous training activities regarding the learning difficulties. **Procedia - Social and Behavioral Sciences**, 116, 2125-2130.
- Jiang, J., Luo, L., & Xu, P., & Wang, P. (2018). How does social development influence life expectancy? A geographically weighted regression analysis in China. **Public Health**, 163, 95-104.
- Krishnan, S., Watkins, K. E., & Bishop, D. V. M. (2016). Neurobiological basis of language learning difficulties. **Trends in Cognitive Sciences**, 20(9), 701-714.
- Leichtentritt, J., & Shechtman, Z. (2010). Children with and without learning disabilities: a comparison of processes and outcomes following group counseling. *Journal of Learning Disabilities*, 43(2), 169-179.
- McBrien, J., Dooley, K., & Birman, D. (2017). Cultural and academic adjustment of refugee youth: Introduction to the special issue. **International Journal of Intercultural Relations**, 60, 104-108.
- Nicolescu, R. (2015). The influences of globalization on educational environment and adjustment of national systems. **Procedia - Social and Behavioral Sciences**, 180, 72-79.
- Paasche, T. F. (2013). The softer side of security': The role of social development in Cape Town's policing network. **Geoforum**, 45, 259-265.
- Perret, P., Ayad, M., Dauvier, B., & Congard, A. (2019). Self- and parent-rated measures of personality are related to different dimensions of school adjustment. **Learning and Individual Differences**, 70, 182-189.
- Plagerson, S., Patel, L., Hochfeld, T., & Ulriksen, M. (2019). Social policy in South Africa: Navigating the route to social development. **World Development**, 113, 1-9.
- Ren, L., Hu, B. Y., & Song, Z. (2019). Child routines mediate the relationship between parenting and social-emotional development in Chinese children. **Children and Youth Services Review**, 98, 1-9.
- Schwartz, F., Epinat-Duclos, J., Leone, J., Poisson, A., & Prado, J. (2018). Impaired neural processing of transitive relations in children with math learning difficulty. **NeuroImage: Clinical**, 20, 1255-1265.
- Selmer, J., & Luring, J. (2009). Cultural similarity and adjustment of expatriate academics. **International Journal of Intercultural Relations**, 33(5), 429-436.

- Sharma, G. (2004). A comparative study of the personality characteristics of primary school Students with learning disabilities and their non-learning disabled peers. **Learning Disability Quarterly**, 27, 127-140.
- Toro, P. A., & Weissberg, R. P. (2002). A comparison of children with and without learning disabilities on social problem-solving skills, school behavior and tamely background. **Journal of Learning Disabilities**, 23, 115-120.
- Wilkinson, J., Santoro, N., & Major, J. (2017). Sudanese refugee youth and educational success: The role of church and youth group in supporting cultural and academic adjustment and schooling achievement. **International Journal of Intercultural Relations**, 60, 210-219.